

LAHKUMINE

AUTORIST

Philip Osment (1953–2019) sündis Lõuna-Englismaal Devoni krahvkonnas taluperes. Tulevane näitekirjanik ja lavastaja omandas filoloogihariduse Oxfordi ülikoolis, kus tegi kaasa ka sealses üliõpilasteatris. Hiljem jätkas ta õpinguid mainekas Webber Douglase draamakunsti akadeemias ning alustas näitlejana tööd tolle aja juhtivates alternatiiv-teatrites.

Eriti tugevalt kõnetas Osmentit teatrirühmitus Gay Sweatshop, mis oli asutatud 1975. a ühiskondlike hoiakute muutmiseks. Kogenud isiklikult seksuaalse sättumusega seotud väljaarvamise valu, jäid empaatia tõrjutute vastu, autentsuse ning emotsionaalse aususe otsing tema loomingu üheks peajooneks elu lõpuni. Just selles rühmituses sündisid tema esimesed katsetused lavastaja ja dramaturgina.

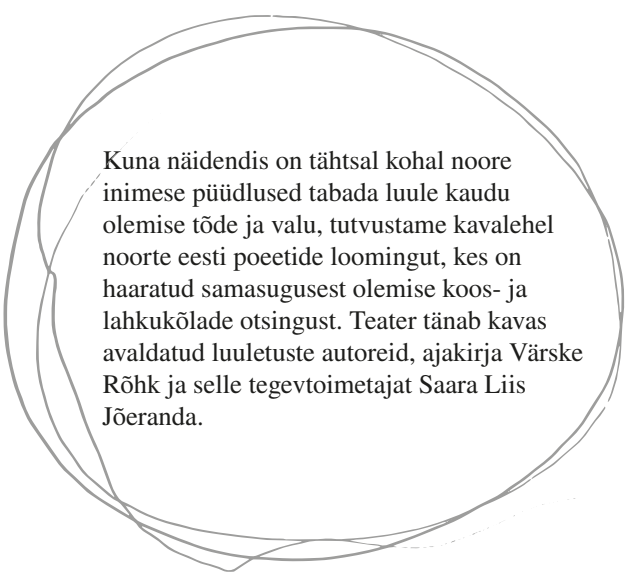
Pärast enda esitatud monotükki *Telling Tales* (1982) ja protestinäidendit *This Island's Mine* (1988, Thatcheri-aegse konservatismilaine haripunktis) pälvis Osment 1990ndatel suure tunnustuse oma nn Devoni-trilooogiaga (*The Dearly Beloved; What I Did in the Holidays; Flesh and Blood*), näidenditega, mille tegevus leiab aset autorile lapsepõlvest tuttavalt maastikul – Inglismaa lõunaosa väikelinnades ja taludes, kujutades veenvalt maaeluga kaasnevat igatsust ja klaustrofoobiat.

Siit saab alguse ka Osmenti stiili võrdlemine Tšehhoviga: esile tõstetakse tema oskust „kuulda vaikseid samme ja tukslevat elu sotsiaalse välispinna varjus” (kriitik Carole Woddis) ning tabada ära inimsuhetesse aastate ja aastakümnetega ladestuvaid pingeid.

Eraldi lahtri Osmenti loomingus moodustavad tema noorsoonäidendid, mis käsitlevad paljusid ühiskondlikult teravaid teemasid, sealhulgas seksuaalsust, vaimse tervise küsimusi, vanglat ja uimasteid. Sageli kasutas ta nende puhul dokumentaalset meetodit, põi-

mides tekstid kokku intervjuudest reaalsest isikutega, ning viis need missiooniteadlikud lavastused ringreisidele Ühendkuningriigi koolidesse. Kõrgelt on hinnatud tema lastenäidendidki, eeskätt *Little Violet and the Angel* (2000) orvuksjäänud tüdrukut valvavast kaitseinglist ja *The Palace of Fear* (2006) kahe lapse toimetulekust ema depressiooniga. Osmenti sidemele Iirimaaga panid aluse 1970ndad, kui Dublini kunstikeskus kutsus Gay Sweatshopi andma külalisetendusi, põhjustades sellega katoliiklikus riigis ränga skandaali. Ent koostöö ei katkenud: hiljem, juba nimekana, käis Osment lavastamas ka Iiri teatrites ning paigutas Iirimaale mõningate oma näidendite tegevuse. Kirjutades „Lahkumist” (*Leaving*; 2002), elas ta ajutiselt Monaghani maakonnas, Põhja-Iiri piiri ääres, kuna see meenutas talle tema sünnikohta Devonit. Näidendiga seoses ütles ta intervjuus Irish Timesile: „Mulle tulid meelde mind 17-aastasena vallanud tunded – porised põlluvaheteed, põgenemise võimatus, maast endast õhkuv asjade muutumatuse aimdus.” Läbi ja lõhki teatrimehena juhendas Osment lisaks mentorprogrammide kaudu noori autoreid ja lavastajaid, tõlkis nii klassikat kui kaasaegset näitekirjandust ning jätkas väsimatult tegutsemist, koguni vanemas eas tekkinud raske hingamishaiguse kiuste, mis tõi kaasa kopsusiirdamise.

Philip Osment suri 66-aastasena, keset tema viimaseks jäänud näidendi *Can I Help You?* prooviprotsessi.

Kuna näidendis on tähtsal kohal noore inimese püüdlused tabada luule kaudu olemise tõde ja valu, tutvustame kavalehel noorte eesti poeetide loomingut, kes on haaratud samasugusest olemise koos- ja lahkukõlade otsingust. Teater tänab kavas avaldatud luuletuste autoreid, ajakirja Värske Rõhk ja selle tegevtoimetajat Saara Liis Jõeranda.

MARLEEN KRAUSE

tõstan jala
vaatan et talent on mu adi talla alla kinni jäänud
kui tükk orbiti nätsu
mis on välja sülitatud peale kanget suitsu
kaks sammu
talent istub nüüd säriseval elektripostil
ümiseb laulu võililledest ja karikakardest
püüan ühe laulu kinni
kuid see pääseb minu peenikeste sõrmede vahelt läbi

talent haihtub

koos karikakarde ja võililledega

MIKK TŠAŠKIN

Sõnadeta vajutan... oma kylmad käed
(nii kylmad käed) vastu omaenese tusklevat sydant.
Seal kuskil, mu pluusi all ja naha ja luude all,
peab olema parem maailm... Aga sa võtad mu käed
kohe ära, justkui oleksin laps,
kes katsunud tulist pliiti.

TAAVI TEEVET

MA OLEN RONGIST MAHA JÄÄMISE TUNNE, AGA
mul pole isegi piletit
ekslen uduses hommikus
perroonilt perroonile
taustaks valjuhäälditest
viimane kutsung.
Jooksekski
aga kuhu?

Ma olen rongist maha jäämise tunne.
Kõik teised on juba peal
istuvad pehmetel toolidel ja
tõstavad jalgu üle põlve.

Ainult mina
ja mõned narkomaanid
ei leia oma rongi.

Ma olen rongist maha jäämise tunne.

(Vahel ärkan öösel
kehal külm higi
ja mu akende tagant
Soo tänaval
sõidab
mööda pikk ja ühtlase hooga
reisirong
kõik on peal.

Siis haaran ma
oma jalgratta ja
hakkam rongi jälitama.

See on salakaval rong.
Ta pöörab Soolt
Kalevisse ja
veereb
sihikindlalt läbi kitsa Kalamaja.

Jõuan veel järele.

Ta pöörab Balti Jaama

ja ma olen veendunud
et saan ta perroonil kätte
aga ei.

Rong siseneb ennastsalgavalt
jalakäijate tunnelisse
seal kaotan ta lõplikult.

Lähen tagasi koju.
Panen ratta tagasi trepi alla
ja lähen voodisse.

Mu kasside kaastundlikud pilgud
pimedas toas
muunduvad varsti jälle rongituledeks.

Hommik on kaugel.)

JANIKA LÄÄNEMETS

isa ütles ikka
tule teleka eest ära
ega sa klaassepa tütar ole
et läbi paistad
muutusin seepeale alati nukraks
mõtlesin terve õhtu
klaassepa läbipaistvale tütrele
ja sellele
kuidas ta vahel meelega
teleka ette seisab
ent isa temast ikka
otse läbi vaatab

MIKK TŠAŠKIN

Vihma eelaimus

Me tuleme poest, kus tyhjad
riiulid, ning ema mu kõrval
on korraga nii vana ja väsinud.

Silmapiiri kohal sinetavad pilved.
Kas jõuamegi koju enne lõplikku sadu?
Lapsed kilkavad veel mänguväljakul,
homme on nad kadunud
ja väljak suletud.

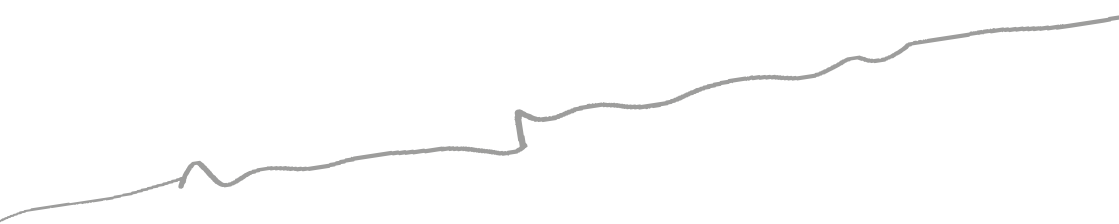
(Ja oksad maas,
pori sees, on kui
surnuluud.)

Ning tuul tõuseb, taevas
sinised pilved liiguvad.
Palun, et need ei peatuks
me kohal.

LIZZY LETHAL

kodutunne

sõrme-
nukkide vahele
leia taskust
kõige teravamad võtmed
nad on su pääse
nad on su koduvõtmed
jookse
jookse
tunnet adrenaliini
sooja verd oma nukkidel
sa oled pääsenud
kodutunne.

JANIKA LÄÄNEMETS

puude varjud
on pikad
kui vikatiterad
õhtu eelaimus
rõhub õlgu
tee lookleb läbi
kadunud küla
viimane kurv
tardun paigale
teetolmus
mu ees ja taga
keerlevad
kummitused
kütitud karud
ja kitsed
jõe le loovutatud
lapsed
ammusurnud
naabrinaised
vanaema
ja isa
tammuvad
tantsivad
mulle kuulmatu
muusika järgi
minust
välja tegemata
tüüned
kui tuulevinu
öökerged

EMMA LOTTA LÕHMUS

...

no mis te passite
muusika kirjandus kunst pühkige kõik laualt
las ma laon oma kaardid laiali

kirjutan kõigi otsaette liimitud
väikestele sildikestele nimed
siis küsite

kes *ma* olen?

aegamisi
küsimus küsimuse haaval
nagu matrjoška
ja no ega röövik ka üleöö liblikaks saa
ikka nii et jätkuks

terveks elueaks

õpite end vaikselt tundma
ja nagu reeglid ikka johhohoo
vastan teile vaid jah või ei.

jah või ei

ütlen
kas oled koit toome või ei
oled andrus ansip või ei
ma ütlen
šahh
ma ütlen
matt
ma ütlen
seda mängu tuleb osata mängida
ei saa nii et
küsid kuidagi liiga palju või
siis lähed mängust välja

jobukakk

kougin keskaegse emakeelevihiku välja
deklameerin (ja see on nüüd paatos):

per aspera ad astra.

näh, intellektuaal esimesest pingist
kellel nüüd suu vett täis on?

TRIIN PAJA

(luuletusest „Kitsena”)

unes oli vend järvesopp
jõin teda
kõrkjate vahel

ärgates haukus ta mu sees

*

linnuparve möödudes
kappasin põlluni
nuusutasin sulgi ja juurikaid

korraga löid linnud loitma

kirjutasin sellest vennale
kase koljule

ANN KATARINA MERI

kõik on võõralt oma
rongide lahkumisteedaanded
tuules kiunuv paplipuu
seesama paks lumesadu
mis meid eluaeg tagasi
minema saatis

kui oled sündinud eestlaseks
ei saa talve eest põgeneda

talv tuleb läbi teha
lõpuni teenida
hambad ristis välja kannatada

isegi kui teda ninapidi vead
kaod kõige odavamalt
kõige kaugemale
vahetad papli palmi
ja joodikupäevituse vastu
leiab ta su üles

keelitab end su sisse
teeb su südamest
suveniiriklaaskuuli
ja kui sind õrnalt näpuga
abaluudesse torgata
hakkab sadama laia lund

LAURA EVISALU

Hiirelõksus

Ma ei karda jalutada laupäeva varahommikul
üksi läbi lärmava pulbitseva inimmassi
ega näidata peol õhusuudlust saatvale mehele
vastulauseks keskmist sõrme.
Ma ei karda uidata pimedas metsas
ega jätta esimese korruse akent ööseks pärani lahti.
Ei karda kõrgust, ämblikke ega kitsaid ruume,
ei süsti, lendamist ega metsloomi,
sest kui mulle kord on määratud surra karu käppade vahel,
siis ei pääse ma temast ilmselt ka südalinnas.

Ainult seda kardan, et äkki kogemata
astun oma lapsepõlvekodu sahvris hiirelõksu.
Ja seda, et jään hinges sama üksi
nagu kõik,
kes selle katuse all elanud.

VOOTELE RUUSMAA

esivanemate kapp on varasemate põlvede
ajarände retsepti raamat
uste avanemisel vallandub kleepuv lõhnade bukett

kadunud aegade hapukas hõng
pahvatab nähtamatu pilvena õhku ringlema –

hommikust peale keevate köögiviljade udu
praekartuli, sibula ja liha rasvane sudu
sekka laudahais, mis imbunud puitu

võid ju pesta, üle värvida millega iganes
kadunud aegade hapukas hõng
on end ankurdanud jäädavalt kappi

kas nüüd ootame jaanipäeva, või kohe tuli otsa?

LAURA EVISALU

Perekondlikud hetked

Istume helerohelises köögis
ja vaatame,
kuidas rahet sajab
selgest septembrikuu taevast.
Me ei ole üksteist oma eludesse valinud,
aga sellest hoolimata püsime.
Me ei ütle kunagi, et igatseme,
aga ometi tunneme puudust.
Ja võib-olla see ongi ainus,
mida elul on pakkuda –
olemasolemist.

KOMMENTAARIUM

Hyacinth Bucket ja Richard Bucket – tegelaskujud Eestiski korduvalt näidatud omaaegsest briti komöödiasarjast (1990–1995); tõusiklik pereemand, kelle põhieesmärk elus on jätta teistele mulje ontlikkusest ja kõrgklassi kuulumisest (hääldab oma nime peenutsevalt „Bukee”), ning tema leebe loomuga tuhvlialne abikaasa.

John Banville (sünd 1945) – rohkete auhindadega pärjatud iiri kirjanik. Peetakse nüüdisaegse ingliskeelse kirjanduse üheks suurimaks stilistikks, kelle voolavat, korraga lüürlilist ja iroonilist proosat on võrreldud Marcel Prousti, Vladimir Nabokovi ja Henry Jamesiga. Mitu tema romaani on tõlgitud ka eesti keelde.

Kadunud poeg ja numvasikas – mõistulugu kadunud pojast kuulub Piiblis Jeesuse tähendamissõnade hulka (Luuka 15:11–32). Kahest pojast noorem, kes laias ilmas varanduse läbi löönud, naaseb isakoju, kus isa rõõmustab üllataval kombel teda nähes ja laseb tervituseks veristada numvasika. Kadedust tundes keeldub vanem poeg rõõmupeol osalemast. Isa meenutab vanemale pojale, et tähistamist väärrib noorema poja ülesleidmine, kuna vanem on ju olnud kogu aeg isa juures.

Lancelot ja Guinevere – kuningas Arthuri ainelistes legendides on Lancelot harilikult Arthuri lähedane sõber ja üks vägevamaid Ümarlaua rüütlite seas. 12. sajandi prantsuse autor Chrétien de Troyes (kes lisas Arthuri legendidesse ka Püha Graali) laseb Arthuri naisel kuninganna Guinevere'il oma mehele Lancelot'ga truudust murda, vallandades sündmusteahela, mis hävitab kuningriigi. Hilisemad autorid võtsid selle motiivi üle ja see muutus legendide lahutamatuks osaks.

Erinevates legendides päästab Lancelot Guinevere'i mitmel korral, olgu Arthuri vaenlaste käest või armuloo ilmsikstuleku järel tuleriidal põletamisest.

Noël – see nimi, mis tähendab prantsuse keeles „jõule”, tuleb ladinakeelsest väljendist *natalis dies Domini* (Issanda sündimise päev). Samast tüvest on pärit ka iirikeelne sõna jõulude kohta – *Nollaig*. Kuigi Noël sündis aastavahetusel, loetakse seda iiri traditsioonis jõulude sisse. Iiri jõulud kestavad jõuluõhtust kuni kolmekuningapäevani 6. jaanuaril, mida nimetatakse sageli „väikesteks jõuludeks”. Ühtlasi on näidendi kontekstis oluline, et nii nagu eesti rahvakultuuris, seondub kogu jõuluperiood iirlastelgi muuhulgas surnute mälestamisega.

Padraig O'Connor (1901–1953) – 1916. a lihavõtteülestõusu, Iiri iseseisvussõja ja kodusõja veteran, kes teenis leitnandina iseseisvuse ühe arhitekti Michael Collins'i alluvuses. Hiljem kolonel ja Iiri kaitseväge moodustajaid.

Penelope – vanakreeka mütoloogias Odysseuse abikaasa ja Telemachose ema. Kujunenud abikaasaliku truuduse sümboliks, sest Odysseuse kauakestnud eksirännakute ajal tõrjus ta pealekäivate kosilaste ettepanekuid ja ootas oma meest koju. Traditsiooniliselt kujutatakse teda istumas kangastelgedega taga.

Püha Stephanose päev – eesti rahvakalendris tabani- ehk tehvanusepäev, ristiusu esimese märtri mälestuspäev, mida peetakse 26. detsembril, teisel jõulupühal. Oli Iirimaa traditsiooniliselt väga tähtis püha, kui käidi kostümeeritult laulude-tantsudega majast majja, umbes nagu meie mardisandid.

Stephen Gately (1976–2009) – 1993. a loodud väga menuka iri poistebändi Boyzone laulja, kel oli globaalselt miljoneid fänne ja kes jõudis koos bändiga Ühendkuningriigi muusikaedetabeli esiviisikusse rekordilise kuueteistkümne singliga järjest. Tunnistas meedia surve avalikult oma homoseksuaalsust.

Philip Osment
LAHKUMINE
(Leaving)

Lavastaja **Peeter Raudsepp**
Tõlkija **Laura Kalle**
Kunstnik **Pille Jänes**
Valguskujundaja **Roomet Villau**
Muusikaline kujundus **ansambel Cú**

NOËL **Johannes Richard Sepping**
SEAN **Rainer Elhi**
UNA **Ülle Lichtfeldt**
PADDY **Jaan Rekkor**
DEIDRE **Laura Niils**

Etenduse juht **Eili Neuhaus**

Esietendus 7. juunil 2024 Loobu mõisa aidas
Lääne-Virumaal

